

ABU BAKR AR-ROZIY ETIKASIDA INSONNING O‘Z KAMCHILLIKLARINI ANGLASHI VA UNI BARTARAF QILISHI MUHOKAMASI

Safarov Maqsudali Kamol o‘g‘li
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
assistant o‘qituvchisi
E- mail:maqsudali.safarov@bk.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada hozirgi kunda dolzarb bo‘lgan insonning xulq atvoridagi e’tibor qaratilishi kerak bo‘lgan jihatlariga. Abu Bakr ar-Roziyning axloqiy fikrlari orqali mushohada yuritamiz. Ushbu maqolada insonning o‘z kamchilliklarini bilishi va uni qanday qilib bartaraf qilishi haqida fikrlar berilgan va asoslangan.

Kalit so‘zlar. *Etika, jamiyat, Galen, axloqiy kategoriyalar, ar-Roziy.*

ABSTRACT

This article focuses on aspects of human behavior that are relevant today. We observe through of Abu Bakr al-Razi. This article is based on the idea that a person is aware of their shortcomings and how to overcome them.

Keywords. *Ethics, Society, Galen, Ethical Categories, Ar-Razi*

АННОТАЦИЯ

Эта статья посвящена аспектам человеческого поведения актуальным сегодня. Мы наблюдаем через моральные мысли Абу Бакра ар-Рази. В основе этой статьи лежит идея, что человек осознает свои недостатки и способы их преодоления.

Ключевые слова. *Этика, Общество, Гален, Этические категории, Ар-Рази*

KIRISH

Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev aytganlaridek,” Bizni hamisha o‘ylantirib keladigan yana bir muhim masala-bu yoshlarimizning odob-axloqi, yurish-turishi, bir so‘z bilan aytganda, dunyoqarashi bilan bog‘liq. Bugun zamon shiddat bilan o‘zgaryapti. Bu o‘zgarishlarni hammadan ham ko‘proq his etadigan kim –yoshlar. Mayli yoshlar o‘z davrining talablari bilan uyg‘un bo‘lsin. Lekin ayni paytda o‘zligini ham unutmasin. Biz kimmiz, qanday ulug‘ zotlarning avlodimiz, degan da’vat ularning qalbida doimo aks-sado berib, o‘zligiga sodiq qolishga undab tursin. Bunga nimaning hisobidan erishamiz? Tarbiya, tarbiya va faqat tarbiya hisobidan,” deya ta’kidlaganlar.

Bu vazifalar maktab, oila, mahalla, butun jamoatchilikka kata ma’sulyat yuklaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Abu Bakr ar-Roziy “Tibbi Ruhoniy” asarida inson va uning xulqidagi kamchilliklari va ularni bartaraf qilish haqida o‘z mulohazalarini berib o‘tgan.

Darhaqiqat, biz muhokamamizda davom etadigan narsaning poydevorini qo‘ydik va imtiyozlar tuzilgan va yordam berishi mumkin bo‘lgan eng muhim qoidalar haqida gapirib o‘tamiz. Endi biz xunuk belgilar va namoyon bo‘lishlar va ulardan qanday qutulish haqida gaplashamiz, ular ilgari gaplashmagan narsalarimizni taqqoslash va namuna qilish uchun ishlatilishi mumkin. Biz bir vaqtning o‘zida nutqimizda iloji boricha qisqa va mantiqiy bo‘lamiz. Avvalo, biz boshlagan va bu yoki boshqa yomon qonunni tuzatish usullariga oid barcha dalillarni asoslab bergan asosiy sabab va asosiy fikrni bayon qildik. Agar ushbu mavzudagi biron bir qoidaga u yoki bu nutqda alohida urg‘u berilmasa yoki umuman esga olinmasa ham, baribir, dastlabki asosiy tamoyillarga rioya qilish va ularga rioya qilish uni tuzatishga etarli bo‘ladi. Ushbu qoidalarning aksariyati ehtirosga olib keladigan va nafsni qo‘zg‘atadigan yomon ishlardan qanday ogohlantirish kerakligi bilan bog‘liq. Faqatgina bu his-tuyg‘ularni jilovlash va ularni cheklash insonni nomaqbul ishlarning bajarilishidan himoya qiladi.

Shuning uchun, har qanday holatda, biz bu yerda taqdim etish, bizning fikrimizcha, maqolamizning maqsadiga erishish uchun eng zarur, afzal va foydali bo‘lgan narsalar haqida gaplashamiz va biz bu narsada Allohga umid qilamiz.¹

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Insonning o‘z kamchiliklarini bilishi haqida, har birimiz o‘z xayrli ishlarimiz uchun, ehtirov va maqtovlar uchun ham ehtiros hamda vasvasalardan butunlay voz kechishimiz mumkin, shuning uchun uning fe‘l-atvoriga va hatti-harakatlarining xususiyatlariga toza va xolisona qarash bilan qarash bizning vazifamizdir, shunda uning yomon va haqoratli xislatlari bizning oldimizda aniq ko‘rinadi. Agar ular shaxsan unga ko‘rinmasa va u tan olinmasa, ulardan qutulolmaydi. Uning o‘zi ularning axloqsizligini his qilmaguncha, u bu fazilatlarni salbiy deb hisoblamaydi va ulardan o‘zini ozod qilishga harakat qilmaydi. Bunday holatlarda, u bu masalani o‘ziga juda bog‘liq bo‘lgan va ko‘pincha unga duch keladigan aqlli odamga murojaat qilishi, kamtarlik bilan uni o‘ziga ma‘lum bo‘lgan barcha kamchiliklar haqida gapirishga undashi va shuningdek, ularning bilimlari eng kuchli va kuchli ekanligini aytib berishi kerak. uning uchun eng zarur narsa va u bu uchun unga katta minnatdorchilik bilan bo‘ladi. U bu paytda uyalmasligi va unga yumshoq

¹Абу Бакр ар-Рази.Духовная медицина -Душанбе;Ирфон.1990- С.36

munosabatda bo'lmashliklarini iltimos qilishi kerak va shu bilan birga, agar u beparvolikni topsa va biron narsada beparvolik va e'tiborsizlik ko'rsatsa, u faqat o'ziga zarar etkazadi va u o'shanda eng qattiq muomalaga va ayblashga duch kelmaydi.

Agar bu holda, murabbiy unga berilgan tabiatning yomon xususiyatlari haqida xabar berishni va gapirishni boshlasa, u bundan norozi va bezovtaligini ko'rsatmasligi kerak, aksincha u eshitgan narsalari va boshqa narsalar haqida qiziqishi haqida xursandligini bildirishi kerak. Ammo agar u ustoz nimanidir yashirayotganini payqasa, uni qoralovchi iboralardan qochsa yoki aksincha, bu juda yaxshi ko'rinishga ega bo'lsa, unda u bundan afsuslanishini, ustozdan buni qabul qilmasligi va hech narsani xohlamasligi, faqat oshkoralik va hamma narsani yuziga aytishdan boshqa hech nimani istamasligini aytishi lozim.

Ammo, agar u qarama-qarshi pozitsiyani egallaganini ko'rsa, ustoz haddan tashqari ko'p va u ko'rgan hamma narsani yomon va jirkanch deb bilishga g'ayratli bo'lsa, demak bu hatto uni xafa qilmasligi kerak. Aksincha, uni olqishlashi va undan eshitgan narsasidan mamnunligi va quvonchini ko'rsatishi, shuningdek vaqti-vaqti bilan uning iltimosiga binoan murojaat qilishi kerak.

Yomon axloq va fazilatlar keyinchalik paydo bo'lishi mumkin, agar ular ilgari bo'lmagan bo'lsa. Shuning uchun, inson qo'shnilari, suhbatdoshlari, aka-ukalar u haqida nima deytganini, uni maqtashini va uni haqorat qilishini bilishi va his qilishi kerak. Agar biror kishi bu ma'noda o'zini tanib olish yo'lidan borishga qaror qilgan bo'lsa, unda uning yomonliklari va kamchiliklari, ular qanchalik kichik va ahamiyatsiz bo'lishidan qat'iy nazar, undan yashirinmasligi kerak. Agar u o'zining yomon xislatlari va kamchiliklarini ulug'lashni orzu qilgan shafqatsiz dushmanga duch kelsa, u o'zini yomon narsalardan xabardor bo'lish uchun o'zlarining fikrlarini anglashdan tortinmasligi kerak, agar bu odam buni bilmasa, albatta, o'lchov va narx, do'stona va olijanob bo'lishga intiladi. Galen bu haqda shiori quyidagi fikr bo'lgan bir kitob yozdi: "Haqiqatan ham, ozod odamlar dushmanlaridan yaxshilik olishadi". Kitobda u ma'lum bir dushmani tufayli olgan foydalar haqida gapiradi. U, shuningdek, "Odamning o'z kamchiliklarini bilishi to'g'risida" risolasini, bu yerda biz umumiy va qisqacha bayon qilgan qoidalarni yozgan. Bu erda biz bu mavzularda aytgan narsalar yetarli va ko'p. Va agarda kimdir jilla qursa shundan foydalanisa, u to'g'ri va adolatli qilichdek bo'ladi.²

²Абу Бакр ар-Рази, Духовная медицина - Душанбе; Ирфон. 1990- С.37

XULOSA VA TAKLIFLAR

Ar-Roziy kitobida inson his-tuyg'ularni jilovalashi va uni tiyishi orqali o'zini boshqa illatlardan tiyishi mumkin. Hozirgi zamonda ham ko'rishimiz mumkinki, insonlar his-tuyg'u va nafsini jilovlay olmasligi ortidan ko'plab muammolarga uchrab nohaqliklarga uchramoqda. Ar-Roziy fikrlarida insonlarni qanday vaziyatda bo'lsa ham firklarini to'g'ri fikrlashga, adolatni tantana qildirishga chorlaydi. Hattoki ustoz fikrlari ta'riflarini ham faqat haqiqat tomonidan ta'riflashga chorlaydi. Agar ustoz shogird haqida uning tabiati haqida tanqidiy fikr bildirsa boshlasa, u bundan norozi bo'lmasligi kerak, aksincha undan eshitgan narsalarga qiziqishi haqida bildirishi kerak. Hozirgi kunda bu uslub bizda ancha pasaydi ustozga munosabat o'zgardi. Tanqidiy dunyoqarash yo'qolib ketyapdi. Insonlar o'zlarining shaxsiy kamchiliklarini bartaraf etishga loqaydlikka yo'l qo'ymoqdalar.

REFERENCES

1. Абу Бакр ар-Рази. Духовная медицина -Душанбе; Ирфон. 1990- С.88
2. Mamasaliev, M. M. (2020). MAIN DIRECTIONS OF THE INFLUENCE OF MODERN CIVILIZATION ON THE SPIRITUAL IMAGE OF THE INDIVIDUAL. Вестник науки, 3(11), 5-8.
3. Allanazarov, M. K., & Mamasaliev, M. M. (2020). ANALYSIS OF COMPREHENSION METHODS IN THE GNOSEOLOGY OF ALLAME TABATABAI. In ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 106-109).
4. Mamasaliev, M. M. (2020). INCREASING THE EDUCATIONAL OPPORTUNITIES OF SOCIAL INSTITUTIONS IN THE PROCESS OF INNOVATIVE DEVELOPMENT. In ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ: ПОТЕНЦИАЛ НАУКИ И СОВРЕМЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 204-206).
5. Сулаймонов, Ж.Б. Взгляды Абдуррахмана ибн Халдуна о развития общества и цивилизации// Международный научно-практический журнал "Экономика и социум". 12 (79)2020 г. //https://iupr.ru//a78cf8ac-3ef5-4670-8fcd-a900ec94fdb.
6. Saidov, S. A. O. G. L. (2021). IBN AL-MUQAFFANING HAYOTI VA ILMIY FAOLİYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(7), 8-14.
7. O'G'Li, J. S. S. (2021). ABU ALI IBN SINONING FALSAFIY QARASHLARIDA AXLOQ MASALASI VA UNING BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(3), 11-14.

-
8. Saidov, S. (2021). IBN AL-MUQAFFANING ISLOM TARJIMA SAN'ATIGA QO 'SHGAN HISSASI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(1).